

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Okuma Becerilerine Hikâye Haritası Tekniğinin Etkisini Değerlendiren Araştırmalar*

Merve Görmez ¹

Öz

Bu çalışma Türkiye’de özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerilerinin gelişiminde hikâye haritası tekniğinin etkisini değerlendiren çalışmaların incelenmesine yönelik bir içerik analizidir. Yapılan çalışma bağlamında “özel gereksinimli, hikâye haritası, okuma becerisi, okuma” anahtar kelimeleri ile yerli ve yabancı veri tabanlarında tarama gerçekleştirilmiştir. 2020 Kasım ayına kadar yayınlanan çalışmalar incelenerek 487 çalışmaya ulaşılmıştır. Dâhil etme ve hariç tutma kriterlerine göre incelemeler yapılarak çalışma kapsamına alınacak olan 4 makale belirlenmiştir. Çalışmaya dâhil edilecek araştırmalar için (a) hikâye haritası stratejisinin çalışmada kullanılması, (b) çalışmanın Türkiye’de yapılmış olması, (c) çalışmanın hakemli dergilerde yer almış olması, (d) çalışmadaki katılımcıların özel gereksinim tanısı almış öğrencilerden oluşması, (e) çalışmada herhangi bir müdahale yönteminin kullanılmış olması, (f) çalışmada kullanılan yöntemin okuma becerisine yönelik olması, (g) çalışmada kullanılan yöntemin özel gereksinimli çocuklar ile ilişkili olması, (h) makalelerin tam metin formatına erişilmesi ve (i) araştırmaların ulaşılabilir olması kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Özel gereksinimli birey, hikâye haritası, okuma becerisi, okuma, tarama.

Atf için: Görmez, M. (2021). Özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerilerine hikâye haritası tekniğinin etkisini değerlendiren araştırmalar. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(1). 1-12.

Studies Assessing The Effect of Storymap Technique on The Reading Skills of Special Needs Students

Abstract

This story work in the development of special needs students in Turkey map reading skills is a content analysis to examine studies evaluating the impact of technology. In the context of the study, a search was carried out in domestic and foreign databases with the keywords "special needs, story map, reading skills, reading". The studies published until November 2020 were examined and 487 studies were reached. 4 articles to be included in the study were determined by conducting reviews according to the inclusion and exclusion criteria. For research to be included in the study (a) story map for use in the study of strategy, (b) must be made in the study of Turkey, (c) have taken place in refereed journals of the study, (d) the participants' specific requirements to be composed of students who were diagnosed in the study, (e) study (f) the method used in the study was aimed at reading skills, (g) the method used in the study was related to children with special needs, (h) the articles were accessed in full text format, and (i) the research was accessible.

Keywords: Special needs, storymap, reading skills, reading, scanning.

To cite: Görmez, M. (2021). Studies assessing the effect of storymap technique on the reading skills of special needs students. *Journal of Education and Social Sciences Research*, 2(1). 1-12.

*Bu makale International Scientific Researches Congress Gümüşhane (ISRC), İsimli Kongrede 03-05 Aralık 2020 tarihinde sunulmuş olan sözlü bildirinin düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

¹Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, E-posta: mervegormaz06@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9181-8198>

Giriş

Yaşadığımız sosyal çevre incelendiğinde her bireyin bilişsel, duyuşsal ve fiziksel alanlarda birbirlerinden farklı özelliklerinin olduğu görülmektedir. Bu farklılıklarının türü ve düzeyi bireyin gündelik hayatını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997)'de farklı sebeplerle biyolojik akranlarına göre anlamlı farklılık gösteren bireyler özel gereksinimli birey olarak tanımlanmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin tıpkı normal gelişim gösteren bireyler gibi gelişmiş ya da gelişmesi gereken özellikleri vardır. Tarihsel olarak bakıldığında genellikle geliştirilmesi gereken özelliklere odaklanılmakta ve etiketlenmeler meydana gelmektedir (Akçamete, 2018).

Özel gereksinimli bireyler hakkında zaman içerisinde farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006)'ne göre; hafif/orta/ağır/çok ağır düzeyde zihinsel yetersizlik, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, dil ve konuşma güçlüğü, duygusal ve davranış bozukluk, görme/işitme yetersizliği, ortopedik yetersizlik, otizm spektrum bozukluğu, özel öğrenme güçlüğü, üstün yeteneklilik, serebralpalsi, süregen hastalık olarak özel gereksinimli bireyler sınıflandırılmaktadır.

Hem özel gereksinimli bireylerin, hem normal gelişim gösteren bireylerin merak etme ihtiyacını giderdiği, çevreyi tanımak ve anlamlandırmak için kullandığı, kendini geliştirmek ve çevreye uyumunu sağlamada kullandığı beceri olarak okuma tanımlanmaktadır (Tokgöz, 2019). Buna göre okumanın bireyin hayatını bağımsız olarak sürdürmesinde önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir.

Tokgöz (2019) okuma becerisi bireyin okula başlaması ile edinilen ve sürekli geliştirilmeye açık bir beceri olarak açıklamaktadır. Okuma becerisine ilişkin alan yazında farklı tanımlamalar olduğu görülmektedir. Yapılandırmacı yaklaşıma göre okuma becerisi, ön bilgiler ile metindeki bilgilerin harmanlanarak yeni bilgi grupları oluşturmasını sağlayan süreçtir (Kaşdemir, 2020).

Özbek (2019), okuma becerisinin akademik başarının temeli olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Okuma becerisi akademik becerileri doğrudan etkilemesinin yanı sıra günlük hayatla ilişkin beceriler için oldukça önemlidir (Kocaarslan, 2019).

Bireyin bağımsız okuyabilmesi yani okuma becerisine sahip olması, okuduğunu anlama becerisi için önkoşul oluşturmaktadır. Pardo (2004), okuma becerisinin nihai hedefi olan okuduğunu anlamayı öğrencinin okuduğu metin ile kendi yaşantısında edindiği ön bilgileri harekete geçirip, bu bilgileri bütünleştirerek anlamı yeniden yapılandığı süreç olarak tanımlamıştır. Okuduğunu anlama, okurun kelimeyi çözümleyerek seslendirdiği, zihinsel süreçler yardımıyla ön bilgiler ile yeni bilgileri birleştirip anlamlandırdığı süreçtir (Kaşdemir, 2020).

Okuma tüm derslerin temelini oluşturan bir beceri olması nedeniyle, anlamlı okumanın yani okuduğunu anlamamanın gerçekleştirilmesi akademik başarıyı doğrudan etkileyecektir. Okuduğunu anlamada sorun yaşayan öğrencilerin diğer ders konularına ilgi duyması ve o derslerde başarılı olmaları beklenemez (Doğan, 2002).

Başarılı okurların okuma ve anlama süreçlerinin farkında oldukları ve bu sürecin anlamlı gelişimi için okuduğunu anlama stratejilerini etkin olarak kullanabildikleri belirtilmektedir (Bahap Kudret, 2016). Okuduğunu anlama etkinliklerinin geliştirilmesi için

okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası stratejiler kullanılmaktadır (Allen, 2003). Buna göre okuduğunu anlama stratejilerinin uygulanma zamanına göre gruplandırıldığı söylenebilmektedir. Geçmiş bilgileri harekete geçirme, metni gözden geçirme, tahmin etme, okuma amacı belirleme, kavram haritaları kullanma stratejileri okuma öncesi stratejiler; zihinde canlandırma, soru sorma, not alma, ana fikri belirleme, tekrarlı okuma stratejileri okuma sırası stratejiler; soruları yanıtlama, özetleme, değerlendirme stratejileri okuma sonrası stratejiler; hikâye haritası, karşılıklı öğretim, işbirlikçi stratejik okuma stratejileri çok ögeli stratejiler olarak gruplandırılmaktadır.

Okuduğunu anlama stratejilerinden biri olan hikâye haritasının, hikâyenin öğelerini belirttiği ve bu öğeler arasında ilişki kurmayı kolaylaştıran şemalardan oluştuğu söylenebilir (Cüre, 2018). Hikâye haritası; model olma, rehberli uygulama, bağımsız uygulama (sınama), kalıcılık olmak üzere dört aşamada uygulanmaktadır (Gardill ve Jitendra, 1999).

Hikâye haritası stratejisi kullanılırken farklı araştırmalarda (Mandler ve Johnson, 1977; Stein ve Glenn, 1975) farklı öykü yapıları ortaya konulmuştur. Akyol (1999) farklı öykü yapıların ortak noktaları birleştirilerek; zaman ve mekân, karakterler, olayın başlangıcı, problem durum, probleme ilişkin girişimler, sonuç, ana fikir, tepki unsurlarını barındıran hikâye haritasını oluşturduğu görülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde okuduğunu anlama stratejilerinden hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerisine etkisini değerlendiren çalışma olmadığı görülmektedir. Bu çalışma ile hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerileri üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerisine etkisini değerlendiren çalışmaların yıllara göre dağılımı nedir?
2. Hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerisine etkisini değerlendiren çalışmaların Katılımcıların Yetersizlik Türlerine Göre dağılımı nedir?
3. Hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerisine etkisini değerlendiren çalışmaların Yöntemlerine Göre dağılımı nedir?
4. Hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerisine etkisini değerlendiren çalışmaların Desteklenen Okuma Becerisine Göre dağılımı nedir?
5. Hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerisine etkisini değerlendiren çalışmaların amaç, katılımcı özellikleri, veri toplama süreci, çalışmanın bulguları açılarından özellikleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Çalışma derleme makalelerinden sistematik derleme makalesi olarak desenlenmiştir. Derleme makaleleri; sistematik derleme makaleleri ve sistematik olmayan derleme makaleleri olmak üzere ikiye ayrılır. Sistematik derleme makalelerinde amaca uygun araştırmalar bulmaya çalışılmaktadır, sistematik olmayan derleme makalelerinde ise araştırma seçimi rastgele yapılmaktadır (Gülpınar ve Güçlü, 2013). Bu çalışma dâhil etme ölçütleri ve hariç tutma ölçütleri belirlenerek yürütüldüğü için çalışmanın sistematik derleme makalesi kapsamında olduğu söylenebilmektedir.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada veriler “özel gereksinimli”, “hikâye haritası”, “öykü haritası”, “okuma becerisi” ve “okuma” anahtar kelimeleri kullanılarak toplanmıştır. Google Akademik (Google Scholar), TÜBİTAK ULAKBİM, Academic Search Ultimate, Education Resources Information Center (ERIC), TR dizin, Web of Science ve Elsevier Science Direct veri tabanlarında tarama yapılmıştır. Anahtar kelimeler kullanılarak 2020 Kasım ayına kadar yapılan taramalar sonucunda 487 çalışmaya ulaşılmıştır. Elde edilen çalışmalar dâhil etme ve hariç tutma ölçütlerine göre değerlendirilerek yedi çalışmanın incelenmesine karar verilmiştir. Yedi çalışmadan ikisi katılımcıların tanı almamış olması, bir çalışma hakemli dergilerde yayınlanmamış olması nedeniyle kapsam dışına alınmıştır. Türkiye’de hikâye haritası tekniğinin özel gereksinimli bireylerin okuma becerilerine etkisini inceleyen dört çalışma araştırma kapsamına alınmıştır.

Çalışmanın dâhil etme ölçütleri

Çalışmada hikâye haritası tekniğinin kullanılması, Türkiye’de gerçekleştirilmiş olması, hakemli dergilerde yayınlanmış olması, katılımcı grubunun özel gereksinim tanıılı bireylerden oluşması, uygulamaya yönelik bir sonuç vermesi, strateji/müdahalelerin okuma becerisi ile ilgili olması, strateji/müdahalelerin özel gereksinimli çocuklara yönelik olması, araştırma modeli olarak deneysel araştırma modellerinin kullanmış olması, araştırmanın eğitim - öğretim konusunda yapılmış olması, tam metin makaleler olması ve araştırmaya erişilebilir olması çalışmanın dâhil etme ölçütleridir.

Çalışmanın hariç tutma ölçütleri

Çalışmanın derleme, analiz, sentez, rapor olarak yazılmış olması, araştırmanın eğitim dışında bir konu olması, öğrencilerin tanı almamış olması ve araştırmanın öğretmenler, yöneticiler gibi diğer katılımcılarla gerçekleştirilmesi çalışmanın hariç tutma ölçütleridir.

Araştırmanın Güvenirliği

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak için bağımsız bir araştırmacı tarafından anahtar kelimeler veri tabanlarında taranmıştır. Çalışma kapsamına dâhil edilen araştırmaların güvenilirlik kontrolleri sağlanmış ve kodlayıcı güvenirligi %100 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri tabanlarının taranması ile elde edilen makaleler çalışma bilgileri, amacı, katılımcı özellikleri, kullanılan yöntem, veri toplama süreci, çalışmanın bulguları olmak üzere altı kategoride analiz edilmiştir. Çalışmalar, çalışma bilgileri başlığında yazar adı, çalışma adı, yılı, yayınlandığı yer bilgisi, cilt, sıra ve sayfa numaraları; katılımcı özellikleri başlığında katılımcıların sayısı, yaşı, cinsiyeti sınıfı, yetersizlik türleri; veri toplama süreci başlığında verilerin toplanma süreçleri, nasıl toplandığı ve veri analizi yöntemi olmak üzere veriler 14 alt başlıkta incelenmiştir. Analiz sonucu elde edilen bilgiler Microsoft Office Word programı kullanılarak grafikler ve tablolar halinde sunulmuştur.

Bulgular

Türkiye’de hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli bireylerin okuma becerilerine etkisini değerlendiren araştırmaların incelendiği bu çalışmada 2007-2016 yılları arasında yapılmış dört makaleye ulaşılmıştır. Bu makalelerin (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007; Kargın ve Işıkdogan, 2010; Akay, 2015; Yaman, Dönmez, Avcı ve Kabakçı Yurdakul, 2016) yıllara, katılımcıların yetersizlik türüne, kullanılan yöntemine, desteklenen okuma becerisine

göre dağılımları hakkında grafikler oluşturulmuş. Makalelerin bilgilerini, amaçlarını, katılımcı özelliklerini, yöntemini, veri toplama sürecini, bulgularını içeren veriler ise tablo halinde sunulmuştur.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımları

Özel gereksinimli bireylerde hikâye haritası tekniğinin okuma becerilerine etkisini yönelik araştırmalar incelendiğinde 2007-2016 yıllarını kapsadıkları görülmüştür. Konu ile ilgili Türkiye’de yapılan ilk araştırma 2007 yılında Duman ve Çifçi Tekinarslan tarafından yapılmış. Sonrasında 2010, 2015 ve 2016 yıllarında birer araştırma (Kargın ve Işıkdöğün, 2010; Akay, 2015; Yaman vd. 2016) olmak üzere toplamda dört araştırma yapılmıştır. Özel gereksinimli bireylerde hikâye haritası tekniğinin okuma becerilerine etkisine yönelik 2007 yılından önce Türkiye’de çalışma yapılmadığı görülmektedir. 2007 yılı sonrasında 2010, 2015 ve 2016 yıllarda birer çalışma yapılmasına rağmen yapılan çalışmalar günümüze kadar sistematik olarak artış göstermediği görülmektedir.

Çalışmaların Katılımcıların Yetersizlik Türlerine Göre Dağılımları

Hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli bireylerin okuma becerilerine etkisini inceleyen çalışmalar işitme yetersizliği ve hafif zihin yetersizliği olan bireyler ile yürütülmüştür. Çalışmaların ikisinde bireylerin işitme engeli tanısının bulunması katılımcı olmaları için gerekli görülmüştür (Akay, 2015; Yaman vd. 2016). Kargın ve Işıkdöğün (2010)’ın çalışma başlığında özel gereksinimli bireylerin çalışmada yer aldığı ifadesi bulunmakta iken çalışmalarında sadece hafif zihin engeli olan öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Türkiye’de konu hakkındaki ilk çalışma olan 2007 yılına ait çalışmada hafif düzeyde zihinsel yetersizlik terimi kullanılmıştır (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007).

Çalışmaların Yöntemlerine Göre Dağılımları

Hikâye haritası tekniğinin özel gereksinimli bireylerin okuma becerilerine etkisini inceleyen dört çalışmada kullanılan yöntemlere göre dağılımları incelenmiştir. Çalışmaların birinde nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması modeli (Akay, 2015) kullanılmıştır. Birinde nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması (Yaman vd. 2016) kullanılmıştır. Çalışmaların ikisinde nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmaların birinde tek denekli araştırma modellerinden denekler arası çoklu yoklama modeli (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007), diğer çalışmada deneysel model (Kargın ve Işıkdöğün, 2010) kullanılmıştır.

Çalışmaların Desteklenen Okuma Becerisine Göre Dağılımları

Türkiye’de yapılan hikâye haritası tekniğinin özel gereksinimli bireylerin okuma becerilerine etkisini inceleyen çalışmalarda desteklenen okuma becerilerine ilişkin bilgiler incelenmiştir. Çalışmaların tamamında (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007; Kargın ve Işıkdöğün, 2010; Akay, 2015; Yaman vd. 2016) okuduğunu anlama becerisinin desteklenmesine rağmen çalışmaların ikisinde amaç cümlesi okuma-yazma becerilerinin geliştirilmesine yönelik verilmiştir (Akay, 2015; Yaman vd. 2016).

Hikâye Haritası Tekniğinin Özel Gereksinimli Bireylerin Okuma Becerilerine Etkisini İnceleyen Çalışmalar

Hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli bireylerin okuma becerilerine etkisini inceleyen çalışmalar Tablo 1’de çalışma bilgileri, amacı, katılımcı özellikleri, kullanılan yöntem, veri toplama süreci, çalışmanın bulguları olmak üzere altı kategoride incelenmiştir:

Tablo 1. Özel Gereksinimli Bireylerde Hikâye Haritası Yönteminin Okuma Becerisine Etkisini İnceleyen Çalışmalar

Çalışma Bilgileri	Amacı	Katılımcı Özellikleri				Kullanılan Yöntem	Veri Toplama Süreci	Çalışmanın Bulguları
		Sayı	Cinsiyet	Sınıf	Yetersizlik Türü			
Duman, N. Ve Çifçi Tekinarslan, İ. (2007). Hikâye haritası yönteminin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerindeki etkisi. <i>Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi</i> . 8 (1), 33-55.	Çalışmada hikâye haritası stratejisinin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin okuduğunu anlama becerisine etkisini incelemek amaçlanmıştır.	3	Erkek (2) Kız (1)	5-6-7	Zihinsel yetersizlik	Çalışmada tek denekli araştırma modellerinden Denekler Arası Çoklu Yoklama Modeli kullanılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan üç öğrencinin okuduğunu anlama beceri düzeyleri, bağımsız değişkeni hikâye haritası yöntemine dayalı olarak hazırlanan eğitim programı olarak belirlenmiştir.	Çalışmada yer/zaman, ana karakter, problem, çözüm, sonuç, tepki ve tema bölümlerinden oluşan Boulineau, Fore III & Burke'ye (2004) ait hikâye haritası renklendirilerek kullanılmıştır. 15 hikâye için ayrı ayrı ölçü aracı hazırlanmıştır ve öğrencilerden art arda iki gün ortalama %80 oranında başarı beklenmiştir.	Öğrencilerin hikâye elemanlarını belirlemeye ilişkin sorulara (“nerede”, “ne zaman”, “nerede”, “ana karakter”, “problem”, “çözüm”, “sonuç”, “teпки”, “tema”) başlama düzeyine göre öğretim düzeyinde başarı oranının artmıştır. Hikâye haritası yönteminin okuduğunu anlama becerilerine pozitif yönlü katkı sağladığı sunulmuştur.
Kargın, T. ve Işıkdogan, N. (2010). Hikâye Haritası Tekniğinin Özel Gereksinimli Öğrencilerin Okuduğunu Anlama Becerileri Kazanmalarındaki Etkililiği. <i>Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri</i> . 10 (3), 1509 –1527.	Çalışma kaynaştırma sınıfında eğitim alan hafif derecede zihin engelli öğrencilerde hikâye haritası stratejisinin kullanımının okuduğunu anlama becerilerine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.	14	Erkek (11) Kız (3)	2-3	Zihinsel yetersizlik	Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden deneysel model kullanılmıştır.	Şenel (1998)'in Sesli Okuma Testi uygulanarak araştırma grubuna karar verilmiştir. Ön test alındıktan sonra deney grubu ile her gün 40 dakika ve haftada dört gün olmak üzere 16 oturum boyunca hikâye haritası tekniği ile çalışılmıştır. Bu aşamada Cora (2007) tarafından oluşturulan 45 hikâye sorulara cevap verme, ana fikri bulma, özetleme amaçlarıyla kullanılmıştır. Veriler Mann-Whitney U ve Wilcoxon Çiftler İşaret Sıralaması Testleriyle analiz edilmiş.	Deney ve kontrol grubunun ön testlerinde anlamlı farklılık görülmemiştir. Öğretimsel uygulamadan sonra deney grubu ile kontrol grubu arasında hikâye haritası tekniğinin okuduğunu anlama becerisi üzerinde etkili olduğunu ortaya koyacak şekilde anlamlı farklılık bulunmuştur. Deney grubunun okuduğunu anlama becerisi ön test ve son testleri arasında anlamlı farklılık varken, kontrol grubunda farklılık ortaya çıkmamıştır.

Tablo 1. (devam)

Çalışma Bilgileri	Amacı	Katılımcı Özellikleri				Kullanılan Yöntem	Veri Toplama Süreci	Çalışmanın Bulguları
		Sayı	Cinsiyet	Sınıf	Yetersizlik Türü			
Akay, E. (2015). Kaynaştırma Ortamındaki İşitme Engelli Öğrencilere Destek Eğitim Odasında Uygulanan Türkçe Etkinliklerinin İncelenmesi. <i>Journal of Education & Special Education Technology</i> . 1 (1), 1–14.	Çalışmada destek eğitim odasından yararlanmakta olan işitme yetersizliği bulunan öğrencilerin Türkçe dersi okuma yazma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.	3	-	4	İşitme yetersizliği	Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması olarak desenlenmiştir.	Çalışma haftada iki Türkçe dersi olmak üzere toplamda 29 ders sürmüştür. İlkokul dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan ve araştırmacı tarafından hazırlanan metinlerde doğrudan strateji öğretimi yöntemi kullanılmıştır.	Çalışmada kullanılan stratejilerinin (metin okuma ve okuduğunu anlatma, bilinmeyen sözcüklerin anlamını tahmin etme, soru cevap, öykü haritası oluşturma ve boşluk doldurma etkinlikleri) işitme engelli öğrencilerin sınırlı sözcük dağarcıkları genişlettiği ve okuma becerilerini geliştirdiği görülmüştür.
Yaman, F., Dönmez, O., Avcı, E., Kabakçı Yurdakul, I. (2016). İşitme engelli öğrencilerin okuma-yazma eğitiminde mobil uygulama kullanımı. <i>Eğitim ve Bilim Dergisi</i> , 41 (188), 153-174.	Çalışmada işitme yetersizliği olan bireylerin okuma ve yazma becerilerini geliştirmede kullanılan mobil uygulamaların geliştirilme ve uygulanma süreçlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	13	Erkek (9) Kız (4)	3-4-5-10	İşitme yetersizliği	Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında okuduğunu anlama ve hikâye haritası mobil uygulamaları tasarlanmış ve geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Geliştirilen uygulamalar farklı sınıf ortamında durum çalışması yöntemi ile değerlendirmeye alınmıştır.	Mobil uygulamaların geliştirildiği aşamada Çağiltay (2011)'in geliştirdiği gözlem formu revize edilerek kullanılmış. Tasarım tabanlı araştırma yönteminin kullanıldığı aşamada beş oturum boyunca düzenlemeler yapılmıştır. Sınıf ortamında uygulamaların kullanımı uzmanlar tarafından gözlemlenmiş, video kaydı alınmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, nitel analiz tekniklerinden tümevarım analizi yoluyla analiz edilmiştir.	Okuduğunu anlama uygulamasında kapak ekranı, görsel anlatım sayfaları ve sunulan görsellerden sonra sorulara geçiş ekranı olmasına; hikâye haritası uygulamasında karakterler, yerler, zaman, olaylar başlıkları sırayla bulunmasına karar verilmiştir. Bu mobil uygulamaların Türkçe dersinde kullanımına ilişkin bilgiler bulgular çalışmanın bulgular bölümünde paylaşılmış.

Çalışma bilgileri başlığında çalışmanın yazarları, adı, yılı, yayınlandığı yer bilgisi, cilt, sıra ve sayfa numaraları bilgileri verilmiştir. Çalışmaların dördü de farklı dergilerde (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007; Kargın ve Işıkdoğan, 2010; Akay, 2015; Yaman vd. 2016) yayınlanmıştır.

Çalışma amacı başlığı altında araştırmaların hedeflerine yer verilmiştir. Buna göre çalışmalardan ikisinde işitme yetersizliği olan bireylerle (Akay, 2015; Yaman vd. 2016) ikisinde hafif zihin yetersizliği olan bireylerle (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007; Kargın ve Işıkdoğan, 2010) çalışmak amaçlanmıştır. Bu çalışmaların ikisinde amaç cümlesi okuduğunu anlama becerilerini geliştirmeye yönelik (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007; Kargın ve Işıkdoğan, 2010) oluşturulmuşken iki çalışmada okuma-yazma becerilerinin geliştirilmesine (Akay, 2015; Yaman vd. 2016) ilişkin amaç cümlesine yer verilmiştir.

Katılımcı özelliklerinde katılımcıların sayısı, yaşı, cinsiyeti sınıfı, yetersizlik türlerine ilişkin bilgilerine yer verilmiştir. Katılımcıların çalışmaya dâhil edilme ölçütleri de yine katılımcı bilgileri başlığında yer almaktadır. Hafif zihin yetersizliği olan bireylerde hikâye haritası stratejisinin kullanımının okuma becerilerine etkisini inceleyen çalışmalar (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007; Kargın ve Işıkdoğan, 2010) üç ve 14 öğrenci ile yürütülmüştür.

Katılımcı grubunun üç öğrenciden oluştuğu çalışmada (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007) öğrencilerden ikisi erkek ve biri kızdır. Erkek öğrenciler 11 ve 12 yaşlarında, kız öğrenci 13 yaşındadır. Bu çalışmada öğrencilerin özel eğitim sınıfına devam ettiği belirtilmiş olmasına rağmen sınıf seviyesine ilişkin bilgi verilmemiştir.

On dört öğrenciden oluşan katılımcı grubuna ait çalışmada (Kargın ve Işıkdoğan, 2010) katılımcıların yarısı kontrol yarısı deney grubundadır. Deney grubundaki katılımcıların ikisi kız, beşi erkektir. Bu öğrencilerin dördü sekiz yaşında olup ikinci sınıfa devam etmekte, üçü dokuz yaşında olup üçüncü sınıfa devam etmektedirler. Kontrol grubundaki katılımcıların biri kız, altısı erkektir. Bu öğrencilerin ikisi sekiz yaşında olup ikinci sınıfa gitmekte, üçü dokuz ve ikisi on yaşında olup üçüncü sınıfa devam etmektedirler.

İşitme yetersizliği olan bireylerde hikâye haritası tekniği kullanımının okuma becerilerine etkisini inceleyen çalışmalara (Akay, 2015; Yaman vd. 2016) bakıldığında üç ve 10 öğrenci ile araştırmalar yürütülmüştür. Üç öğrencinin katılımcı grubunda olduğu çalışmada (Akay, 2015) destek eğitim odası öğretmeni, genel eğitim öğretmenleri ve geçerlik komitesi üyeleri de katılımcı grubunda bulunmaktadırlar. Katılımcı öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf düzeylerine ilişkin bilgilere bu çalışmada rastlanılmamıştır.

Katılımcı grubunun 10 öğrenciden oluştuğu çalışma (Yaman vd. 2016) üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Mobil uygulamanın geliştirildiği birinci bölümde 16 yaşında bir kız öğrenci çalışmaya katılmıştır. Okuduğunu anlama mobil uygulamasının denendiği aşamada dokuz yaşında bir erkek ve 10 yaşında bir kız öğrenci; hikâye haritası mobil uygulamasının denendiği aşamada dokuz yaşında iki erkek ve 10 yaşında bir kız öğrenci çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Son aşama olan durum çalışmasının yapıldığı aşamada 11 yaşında dört erkek, 10 yaşında iki erkek ve bir kız öğrenci çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Kullanılan yöntem başlığı altında çalışmaların hangi araştırma yöntemiyle gerçekleştirildiklerine ilişkin bilgiler paylaşılmıştır. Çalışmaların ikisi nicel araştırma

yöntemleri, üçü nitel araştırma yöntemleri kullanılarak oluşturulmuştur. Nicel araştırma yöntemlerinden tek denekli araştırma (Duman ve Çifçi Tekinarslan, 2007) ve deneysel desen (Kargın ve Işıkdoğan, 2010) kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması (Yaman vd. 2016) ve eylem araştırması modeli (Akay, 2015) kullanılmıştır.

Veri toplama süreci basamağında verilerin toplanma süreçleri ve veri analizi sürecine ilişkin bilgiler verilmiştir. Bulgular basamağında ise araştırmanın bulgularına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Duman ve Çifçi Tekinarslan (2007)'in çalışmasında Boulineau, Fore III & Burke'ye (2004) ait hikâye haritası renklendirilerek 15 okuma metni ile veri toplanmıştır. Tüm metinler için ölçme aracı hazırlanarak %80 başarı hedeflenmiştir. Çalışma sonucunda hikâye haritası tekniğinin okuduğunu anlama becerilerini pozitif yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Kargın ve Işıkdoğan (2010)'ın çalışmasında katılımcılardan ön test alınmış, deney grubu ile 16 oturum süren öğretim etkinlikleri yapılmış ve tüm katılımcılardan son test alınmıştır. Veriler Mann-Whitney U ve Wilcoxon Çiftler İşaret Sıralaması Testleriyle analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda hikâye haritası stratejisi ile öğretim yapılan deney grubunun kontrol grubuna göre okuduğunu anlama becerilerinde gelişme olduğu bulunmuştur.

Akay (2015)'in çalışmasında 29 ders boyunca doğrudan strateji öğretimi yöntemi kullanılarak araştırmacı tarafından hazırlanan metinler üzerinde çalışılmıştır. Çalışma sonucunda içerisinde hikâye haritası tekniğinin de olduğu okuma stratejilerinin öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini desteklediği ve sözcük dağarcıklarını genişlettiği bulgularına ulaşılmıştır.

Yaman vd. (2016)'nin çalışmasında okuduğunu anlama ve hikâye haritası mobil uygulamaları katılımcı öğrenciler tarafından kullanılmış ve uzmanların gözlemleri doğrultusunda uygulamalarda değişikliğe gidilmiştir. Veriler tümevarım analizi yoluyla analiz edilmiştir. Çalışmada okuduğunu anlama ve hikâye haritası mobil uygulamaları uzmanlar tarafından öğrencinin üst düzeyde yarar sağlayacağı şekilde güncellendiği bulgusuna yer verilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerilerine etkisini değerlendiren araştırmaların incelenmesi amaçlanmaktadır. Veri tabanlarında tarama sonucu elde edilen 487 makale belirlenen dâhil etme ölçütlerine göre makaleler incelenerek dört makale araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Bu makaleler içerik analizi yöntemi ile analiz edilerek beş tema altında bulgulanmıştır. Bu temalar; (a) çalışmaların yıllara göre dağılımları, (b) çalışmaların katılımcıların yetersizlik türlerine göre dağılımları, (c) çalışmaların yöntemlerine göre dağılımları, (d) çalışmaların desteklenen okuma becerisine göre dağılımları, (e) hikâye haritası tekniğinin özel gereksinimli bireylerin okuma becerilerine etkisini inceleyen çalışmalardır.

Çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerilerine etkisini değerlendiren araştırmaların sistematik olarak artmadığı, Türkiye'de konu hakkındaki ilk çalışmanın 2007 yılında yapıldığı görülmektedir. Ardından 2010, 2015 ve 2016 yıllarında konu ile ilgili birer çalışmanın daha

yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum ulusal alan yazında hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerilerine etkisini inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmaların katılımcıların yetersizlik türlerine göre dağılımı incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan dört çalışmanın ikisinin zihin yetersizliği olan bireylerle, ikisinin işitme yetersizliği olan bireylerle yürütüldüğü görülmektedir. Bu durum çalışmaların yalnızca iki yetersizlik türü ile sınırlı olduğunu, farklı yetersizlik türlerine sahip bireylerin hikâye haritası stratejisinin okuma becerisine etkisini inceleyen çalışmaların olmadığını ortaya koymaktadır.

Çalışmaların yöntemlerine göre dağılımları incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan dört çalışmanın ikisinde nitel araştırma yönteminin, ikisinde nicel araştırma yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerilerine etkisini değerlendiren araştırmaların farklı araştırma yöntemleri kullanılarak yürütüldüğünü, kullanılan araştırma yöntemlerinin birbirine sayısal üstünlüğünün olmadığını ortaya koymaktadır.

Çalışmaların desteklenen okuma becerisine göre dağılımları incelendiğinde hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerilerine etkisini değerlendiren araştırmaların tamamında okuduğunu anlama becerisi geliştirilmesi amaçlandığı görülmektedir. Bu durum hikâye haritası stratejisinin okuma becerilerinden okuduğunu anlama becerisini geliştirmeye yönelik bir strateji olduğunu ortaya koymaktadır (Akça, 2002; Duman,2006; Kargın ve Işıkdoğan, 2010).

Hikâye haritası tekniğinin özel gereksinimli bireylerin okuma becerilerine etkisini inceleyen çalışmalar; çalışma bilgileri, amacı, katılımcı özellikleri, kullanılan yöntem, veri toplama süreci, çalışmanın bulguları başlıklarında incelendiğinde çalışmalarda en çok 14 katılımcının yer aldığı ve çalışmaların ikisinin üçer katılımcı ile yürütüldüğü görülmektedir. Çalışmaların tamamında katılımcı grubunda erkek sayısının kız sayısından fazla olduğu, katılımcıların ikinci sınıftan onuncu sınıfa kadar farklı sınıf seviyelerinde bulunduğu ve çalışmaların tamamında hikâye haritası stratejisinin okuduğunu anlama becerilerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak Google Akademik (Google Scholar), TÜBİTAK ULAKBİM, Academic Search Ultimate, Education Resources Information Center (ERIC), TR Dizin, Web of Science ve Elsevier Science Direct veri tabanlarında yayınlanan, hikâye haritası stratejisinin özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerilerine etkisini değerlendiren makalelerin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma ile belirtilen konu alanındaki çalışmaların ülkemizdeki durumu ortaya konulmaktadır.

Katılımcı grubunu farklı yetersizliklere sahip bireylerin oluşturduğu ve hikâye haritası stratejisinin farklı akademik becerilerde kullanıldığı çalışmaların planlanmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle uzaktan eğitimin söz konusu olduğu son dönemde, dijital ortamlarda veya dijital materyallerle hikâye haritası stratejisinin kullanıldığı çalışmaların planlanabileceği araştırmacılara önerilmektedir.

Kaynakça

- 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997), T.C. Resmi Gazete, 23011, 06 Haziran 1997.
- Akay, E. (2015). Kaynaştırma Ortamındaki İşitme Engelli Öğrencilere Destek Eğitim Odasında Uygulanan Türkçe Etkinliklerinin İncelenmesi. *Journal of Education & Special Education Technology*. 1(1), 1–14.
- Akça, G. (2002). *Hikâye haritası yönteminin, ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama beceri düzeyleri üzerine etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akçamete, G. (2018). Özel gereksinimli olan bireyler. *Özel eğitim ve kaynaştırma* (1.baskı) içinde (s.391-416). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akyol, H. (1999,a). Hikâye haritası yöntemiyle metin öğretimi. *Milli Eğitim*, 142. (online): web: [http:// yayim.meb.gov.tr/ dergiler/medergi/15.htm](http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/medergi/15.htm).
- Allen, S. (2003). An analytic comparison of three models of reading strategy instruction. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 41(4), 319-338.
- Bahap-Kudret, Z. (2016). *Okumada başarılı olan ve olmayan öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri ile özetleme becerilerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Boulineau, T., Fore III., & Burke, A. (2004). Use of story-mapping to increase the story-grammar text comprehension of elementary students with learning disabilities. *Learning Disability Quarterly*, 2 (2), 105-121.
- Cora İnce, N. (2007). *Zihin engelli çocuklara okuduğunu anlama becerilerinin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yaklaşımı ile sunulan öğretim programının etkililiğinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cüre, G. (2018). *Zihin yetersizliği olan öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesinde tekrarlı okuma ve öykü haritası stratejilerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çağıltay, K. (2011). İnsan bilgisayar etkileşimi ve kullanılabilirlik mühendisliği: *Teoriden pratiğe* (1st ed.). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Doğan, B. (2002). Okuduğunu anlama stratejilerinin öğretimi ile ilgili alan yazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 97-107.
- Duman, N. (2006). *Hikâye Haritası Yönteminin Eğitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerindeki Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Duman, N. ve Çiğçi Tekinarslan, İ. (2007). Hikâye haritası yönteminin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerindeki etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 8(1), 33-55.
- Gardill, M. C., and Jitendra, A. K. (1999). Advanced story map instruction: Effects on the reading comprehension of students with learning disabilities. *The Journal of Special Education*, 33(1), 2-17.
- Gülpınar, Ö. & Güçlü, A. G. (2013). Derleme makalesi nasıl yazılır? *Turkish Journal of Urology*. 39(Özel Sayı 1), 44-8.
- Kargın, T. & Işıkdoğan, N. (2010). Hikâye Haritası Tekniğinin Özel Gereksinimli Öğrencilerin Okuduğunu Anlama Becerileri Kazanmalarındaki Etkililiği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 10(3), 1509 –1527.
- Kaşdemir, B. (2020). *Özel öğrenme güçlüğü olan bir öğrencinin okuduğunu anlama becerisinin tahmin-inceleme-özetleme örgütleme- değerlendirme (tiöd) okuduğunu anlama stratejisi ile geliştirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Kocaarslan, M. (2019). İyi ve zayıf okuyucular için okuduğunu anlama: kuramsal ve ampirik açıdan bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20 (2), 369-393.
- Mandler, J. M., & Johnson, N. S. (1977). Remembrance of things parsed: Story structure and recall. *Cognitive Psychology*, 9(1), 111-151.
- Özbek, A. B. (2019). *Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerde strateji öğretimi yazılımının okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesine etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pardo Laura, S. (2004). What every teacher needs to know about comprehension, *The Reading Teacher*, 58(3), 272-280.
- Stein, N. L., & Glenn, C. G. (1975). *An analysis of story comprehension in elementary school children: A test of a schema*. Washington, DC: Washington University, U.S. Department of Health, Education and Welfare National Institute of Education (ERIC Document Reproduction Service No. ED 121 174).
- Şenel, H. G. (1998). *Okuma güçlüğü olan ve olmayan ilköğrencilerinin okuma düzeyinin ve dislektik özelliklerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tokgöz, S. (2019). *KWL (Ne biliyorum? Ne öğrenmek istiyorum? Ne öğrendim?) stratejisinin ilköğrencilerinin okuduğunu anlama başarılarına etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Yaman, F., Dönmez, O., Avcı, E., Kabakçı Yurdakul, I. (2016). İşitme engelli öğrencilerin okuma-yazma eğitiminde mobil uygulama kullanımı. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 41(188), 153-174.